

04

ledenblad
december
2005

**We mogen ons best
met elkaar bemoeien**
p 4

**Kan een mens altijd
autonoom zijn?**
p 9

EN VERDER:

p 3 Laat het humanis-
tische geluid horen

p 6 Algemene leden-
vergadering en nieuw
bestuur

p 7 De vereniging in het
jubileumjaar

p 8 Het totalitaire van
geluk

p 10 Jong HV

p 12 Wie wat waar:
landelijk bureau

p 15 Vervolg De Dialoog

p 16 Onder ons

LET OP:

**Contributiebrief
bijgevoegd**

HUMUS

Vormen van autonomie

Humanistisch
Verbond

Foto: Joop Reyngoud

Exit: Het ei van Erasmus

Het radioprogramma *Het ei van Erasmus* is onlangs opgeheven. Samensteller Bert Boelaars is ontslag aangezegd. Hij heeft het programma ruim negen jaar gemaakt, aanvankelijk onder de titel *Kwartier humanisme*.

De Humanistische Omroep streeft ernaar de rubriek onder te brengen in de uitzendingen van 747Live van Theodor Holman. Op de website van de Humanistische Omroep zijn de uitgezonden afleveringen van *Het ei van Erasmus* van de afgelopen jaren via het archief nogmaals te beluisteren.

Het Humanistisch Verbond en de Humanistische Omroep hebben een bodemprocedure aangespannen tegen het Commissariaat van de Media. Die is namelijk van mening dat niet overtuigend is aangetoond dat meer dan een half miljoen Nederlanders daadwerkelijk affiniteit met humanisme hebben. Op grond daarvan is de Humanistische Omroep van september 2005 tot september 2008 aanzienlijk gekort op de zendtijd.

In totaal acht medewerkers zijn vooralsnog de dupe van de noodzakelijke bezuinigingen. Voor de meeste betreft het een vermindering van de omvang van hun dienstverband. Kijkers en luisteraars zullen vaker herhalingen te zien en te horen krijgen. Als de Humanistische Omroep het hoger beroep verliest volgt een verdere sanering. Het hoger beroep is verdaagd naar het voorjaar van 2006.

Bert Boelaars

Bij de foto op de voorpagina

Licht en verbondenheid in december

December is de maand van de feesten van licht, hoop en saamhorigheid: kerst voor de christenen, Chanoeeka voor de joden. Ook humanisten willen in de donkerste tijd van het jaar hoop en verbondenheid voelen en vieren. Velen zijn op zoek naar passende betekenisvolle rituelen.

De kinderen op de voorpagina van deze Humus hebben een wens voor zichzelf, hun omgeving en de wereld op papiertjes geschreven, in kommetjes gelegd en aan elkaar voorgelezen. Daar kwamen mooie wensen uit: 'ik wens dat alle mensen gelukkig zijn', 'ik wens dat mijn zusje weer gluten kan eten'. Scholen met een in religieus opzicht gemengde bevolking kiezen steeds vaker voor dit soort humanistisch getinte vieringen. De foto is gemaakt bij buitenschoolse opvang Villa Terbregge in Rotterdam.

Najaarsactie voor humanistische zorg

Eind oktober hebben alle leden en donateurs de najaarsmailing van het Steunfonds en het Humanistisch Verbond ontvangen. Met deze actie wordt extra aandacht en steun gevraagd voor een van de belangrijkste diensten van het Humanistisch Verbond: de humanistische geestelijke verzorging.

Bij defensie, bij justitie en in verpleeg- en ziekenhuizen staan humanistische raadslieden dagelijks mensen bij wiens leven vastloopt. Waarden die ons zo na aan het hart liggen als autonomie, vrijheid en verbondenheid liggen ten grondslag aan hun belangrijke werk.

Het lijkt in deze tijd steeds meer uitsluitend te gaan om geld en kwantiteit. En er lijkt

steeds minder aandacht, tijd en geld te zijn voor kwaliteit van zorg, voor geestelijke bijstand en voor het stilstaan bij ethische en morele dilemma's. Dat is zorgelijk en daarom moeten we als Verbond investeren in onze diensten. Om humanistische zorg bekender en toegankelijker te maken.

Inmiddels is tot december € 41.000,- binnengekomen.

We bedanken iedereen hartelijk die een bijdrage heeft geleverd. Wilt u ook een gift overmaken? Dat kan op giro 6168 ten name van Steunfonds Humanisme in Amsterdam, onder vermelding van 'najaarsactie'.

Laat het humanistische geluid horen

Redactioneel door Ineke de Vries
directeur landelijk bureau
Foto: Jerome de Lint

Onder de titel *In vrijheid verbonden* ontmoeten religies en levensbeschouwingen elkaar op 15 december in De Dom in Utrecht. Doel van de ontmoeting was uitdrukking te geven aan het belang van maatschappelijke binding tussen levensbeschouwelijke en religieuze stromingen in Nederland. Juist in een tijd waarin die verhouding onder druk staat. Aanleiding voor de ontmoeting was het 25-jarig regeringsjubileum van koningin Beatrix die de bijeenkomst ook bijwoonde. Humanisten waren aanwezig en namen deel aan het programma.

Niet iedereen zal onze deelname aan deze bijeenkomst vanzelfsprekend vinden. Samen met religieuze organisaties én in aanwezigheid van de koningin? Raken we zo niet wat ver van 'ons geloof' af? Voor mij is onze aanwezigheid niet vanzelfsprekend maar noodzakelijk.

Het is een goede gelegenheid om publiekelijk het belang van humanistische waarden zoals zelfbeschikking, menselijke vrijheid, verantwoordelijkheid voor onszelf en anderen uit te dragen. Het is noodzakelijk als tegenwicht tegen de gedachte dat een seculiere levensbeschouwing synoniem is met een waardenvrije houding ten opzichte van het leven. Morele oordeelsvorming en betrokkenheid bij anderen is niet voorbehouden aan gelovigen. Er is meer tussen religie en niets. Wanneer ten overstaan van heel Nederland religies en levensbeschouwingen uitdrukking geven aan hun gemeenschappelijke zorg over toenemende spanningen in Nederland dan mogen humanisten niet ontbreken.

Volgend jaar vieren we ons eigen jubileum: zestig jaar *zelf denken samen leven*. Een jaar waarin we in en buiten de humanistische beweging met elkaar in discussie gaan over wat anno 2006 de betekenis is van het humanistische ideaal van autonomie. Het vermogen en de vrijheid van mensen om zelfstandig een levensvisie te ontwikkelen, los van godsdienstige of andere dogma's, vooroordelen of benauwende tradities, is een krachtige inspiratiebron voor het denken en handelen van humanisten.

Het humanistische ideaal van autonomie, van de vrijheid om je leven naar eigen inzicht in te richten, roept vandaag de dag de

nodige vragen op. Wat moeten we ermee in een tijd waarin te veel mensen vooral hun eigenbelang voor ogen lijken te hebben en waarin de 'zelfredzaamheid' en 'keuzevrijheid' van deze regering vooral betekent 'regel het zelf maar en als dat niet lukt, is dat niet ons probleem'. Wat betekent autonomie als het gaat om integratievragen, het antiterreurbeleid, het nieuwe zorgstelsel, de nieuwe levensloopregeling, opvoeding en onderwijs of vragen over leven en dood? Autonomie is te sterk opgevat als individuele vrijheid en dat is niet de manier waarop we maatschappelijke problemen met bijvoorbeeld duurzaamheid kunnen oplossen, betoogt Harry Kunneman in deze Humus. In hetzelfde artikel wijst Joep Dohmen op de impasse waarin ons denken over vrijheid en autonomie zich bevindt.

Voor mij staat 'zelf denken' niet los van 'samen leven' en ik vind inspiratie in een uitspraak van Sartre die ik ook heb uitgesproken tijdens de bijeenkomst in de Dom: "En wanneer wij zeggen, dat de mens verantwoordelijk is voor zichzelf, bedoelen wij niet dat de mens verantwoordelijk is voor zijn individualiteit zonder meer, maar dat hij verantwoordelijk is voor alle mensen. (...) Ik kan mijn vrijheid niet als doel stellen indien ik niet tevens de vrijheid van anderen als doel stel."

Laten we inspiratie halen uit de vele inzichten, meningen en standpunten die er in de humanistische beweging over de rol van autonomie zijn en laten we pal staan voor onze idealen. En vooral onze schroom overwinnen om thuis, op het werk of op feestjes te laten vallen dat we humanist zijn. Dat is geen reden voor ongemak, maar reden voor gepaste trots.

We hoeven het niet met elkaar eens te zijn. Er is niet één humanistisch geluid, maar welk geluid het ook is: laat het horen. Dat mag van ons allemaal worden verwacht, ook van de mensen die zich humanist voelen maar geen lid van onze vereniging zijn. We kunnen er niet stilzwijgend vanuit gaan dat de humanistische waarden de aandacht krijgen die ze verdienen.

Het jubileumjaar gaan we in met een vernieuwd bestuur en een vernieuwd landelijk bureau. Hoe dat bureau er sinds 1 november uitziet en wie welke functie heeft, kunt u lezen op pagina 13. Samen met onze nieuwe voorzitter Rein Zunderdorp, de nieuwe bestuursleden Rob Buitenweg en Heleen Pott gaan we de uitdaging aan om het humanistische geluid helder en duidelijk te laten doorklinken in de buitenwereld.

Ineke de Vries

We mogen ons best met elkaar bemoeien

Autonomie is altijd een bijzonder belangrijk ideaal geweest voor het Humanistisch Verbond. Ook tijdens het jubileumjaar 2006 staat het onderwerp hoog op de verenigingsagenda. Humus loopt daarop vooruit en vraagt aan de hoogleraren Harry Kunneman en Joep Dohmen: is autonomie eigenlijk nog wel een geschikt ideaal voor humanisten in deze tijden van 'gaan voor je eigen belang'?

Harry Kunneman is hoogleraar sociale en politieke theorie aan de Universiteit voor Humanistiek in Utrecht. Hij publiceerde kort geleden het boek *Voorbij het dikke-ik. Bouwstenen voor een kritisch humanisme*. Op de achterflap valt te lezen: "Lomp gedrag, anderen opzij duwen, alleen voor je eigen belangen gaan, minachting voor andersdenkenden, onverzadigbaarheid en zelfingenomenheid: enkele kenmerken van het dikke-ik (...). Het dikke-ik vormt een verontrustende uitvergroting van het autonome individu dat zich bevrijd heeft van alle vormen van moreel gezag (...)."

"Autonomie is en blijft toch bijzonder belangrijk", zegt Kunneman overtuigd. "Het is nog altijd de grondslag van de rechtstaat en onze democratie." Hij vindt dat de vrijheid van het individu niet mag worden ingeperkt, maar meent wel dat het begrip autonomie in het moderne humanisme en het liberale denken te sterk is opgevat als individuele vrijheid. Niet alle maatschappelijke problemen zijn met individuele vrijheid op te lossen. In de Westerse samenleving leidt individuele vrijheid in combinatie met dominante ideeën over geluk volgens Kunneman tot overproductie en overconsumptie, met alle catastrofale gevolgen van dien. De houding die hieraan ten grondslag ligt, noemt hij het 'dikke ik', de mens die zich alleen nog maar richt op zijn of haar eigen wensen en verlangens en die concurrentie en prestatie als richtlijn voor het leven neemt.

Eigenheid

Hoe kunnen we autonomie bevorderen zonder het dikke ik te stimuleren? Kunneman zoekt het onder meer in een nieuwe 'diepe autonomie'. Dat begrip verwijst niet alleen naar vrijheid en persoonlijke voorkeuren maar ook naar het directe en intieme contact tussen mensen. In een relatie willen we volgens Kunneman gewaardeerd worden voor wie we zijn, voor onze

eigenheid. We willen niet dat de ander ons gedragsregels voorschrijft. Als wij anderen de wet voorschrijven, ondermijnen we daarmee de relatie en de intimiteit. In een relatie ben je wel sterk afhankelijk: de wereld van ouders stort in als het slecht gaat met hun kinderen. Autonomie is voor Kunneman dus niet alleen individuele vrijheid. Het gaat hem om de combinatie van eigenheid en afhankelijkheid.

Een tweede ankerpunt van diepe autonomie is de manier waarop mensen met elkaar iets goeds en betekenisvol proberen vorm te geven. Dat is wat professionals doen, stelt Kunneman. Professionals richten zich niet alleen op geld en gemak, maar ook op goed burgerschap en verantwoordelijk ondernemen. Ze willen iets goed doen, niet omdat het moet maar omdat het voor hen persoonlijk betekenis en zin heeft. Kunneman betreurt het dat veel bedrijven en organisaties deze morele motivatie en sociale betrokkenheid niet goed benutten of zelfs tegenwerken. "Betrokkenheid wordt vooral ingezet om de winst en efficiëntie te verhogen. Dat geeft mensen het gevoel een nummer te zijn."

Harry Kunneman: **In het humanisme gaat persoonlijke ontwikkeling samen met sociale rechtvaardigheid en morele betrokkenheid.**

Humanisten kunnen samen met geestverwanten uit andere stromingen een belangrijke rol spelen bij het beter afstemmen van persoonlijke ontwikkeling, sociale rechtvaardigheid en morele betrokkenheid, vindt Kunneman. "Humanisten hebben steeds weer geprobeerd hierover een gesprek te voeren en er de juiste woorden voor te vinden. Dit elan moeten we terugvinden, niet alleen omdat het 'humanistisch' is maar omdat we net als vele anderen een humane samenleving willen."

Authenticiteit

Ook Joep Dohmen vindt autonomie nog altijd een bijzonder belangrijk uitgangspunt voor het humanisme. Dohmen staat bekend als filosoof van de levenskunst. In 2002 publiceerde hij het boek *Over levenskunst. De grote filosofen over het goede*

Harry Kunneman (links) en Joep Dohmen
Foto: Joop Reyngoud

leven. Hij is hoogleraar aan de Universiteit voor Humanistiek. Waar Kunneman voorbij het dikke ik wil gaan, bestrijdt Dohmen vooral de onverschilligheid. Hij pleit voor authenticiteit, autonomie en zorg voor jezelf. De term authenticiteit dekt wat Dohmen betreft soms beter de lading dan het begrip autonomie, vanwege de nadruk op het 'eigene'. Ook aan hem de vraag: Wat versta je onder autonomie en wat kunnen humanisten er nog mee?

Volgens Dohmen wordt tegenwoordig vaak een karikatuur geschetst van autonomie als humanistisch ideaal. Conservatieve en christelijk georiënteerde auteurs geven humanisten nog wel eens de schuld van het zogenoemde doorgeschoten individualisme. "Laten we hier meteen duidelijk over zijn", zegt Dohmen, "humanistische autonomie betekent geen onafhankelijkheid, geen onkwetsbaarheid, geen almacht, geen totale zelfbeschikking. We moeten niet meegaan met karikaturen waarin humanistische autonomie pure onafhankelijkheid zou betekenen. Autonomie heeft in het humanisme te maken met de poging een goed, mooi en betekenisvol leven vorm te geven."

Joep Dohmen: **Autonomie heeft in het humanisme te maken met de poging een goed, mooi en betekenisvol leven vorm te geven.**

In de samenleving ligt volgens Dohmen een te grote nadruk op het liberale principe van niet-inmenging. Hij noemt de principes van negatieve en positieve vrijheid van filosoof Isaiah Berlin. Negatieve vrijheid is de vrijheid om te handelen zonder dwang van anderen. Daartegen hebben we gestreden, en die strijd is gewonnen. We zijn er volgens Dohmen niet in geslaagd om positieve vrijheid te verwerven. Positieve vrijheid betekent dat je de auteur van je eigen leven bent. "Veel individuen zijn dan wel vrij van dwang en inmenging, maar ze weten nauwelijks wat een goed en zinvol leven voor hen eigenlijk betekent en hoe ze hun leven moeten vormgeven."

Ook het humanistische denken is wat Dohmen betreft uit angst voor paternalisme te veel gegaan in de richting van niet-inmenging. "Alsof dat voldoende is." Hij vindt dat de samenleving in

een impasse verkeert in het denken over vrijheid en autonomie. Zelf wil hij de impasse doorbreken met levenskunst.

Bemoeien

Wat verstaat Dohmen onder levenskunst? "Het draait om de zorg voor jezelf en om authenticiteit. Levenskunst is een vorm van ethiek. Het gaat om de vraag: hoe moet ik leven? Dus niet: wat is het goede leven in zijn algemeenheid? Maar wat betekent een goed en mooi leven voor mij?" Die vraag kun je wat Dohmen betreft niet alleen beantwoorden. Hij legt uit dat de levenskunstenaar zich moet openstellen voor anderen, toestaan dat zijn idealen en vooronderstellingen kritisch worden bevraagd. "Autonoom ben je niet, maar je kunt wel leren om het te worden." Het gaat nooit om 'zomaar doen wat je wilt' maar om morele opvoeding in gesprek met de ander. "We mogen ons best een beetje met elkaar bemoeien."

Het streven naar autonoom leven en levenskunst is niet nieuw. Dohmen ziet in de klassieke oudheid vele voorbeelden voor authentiek en autonoom leven. "Op de vraag: 'Wie ben ik en wie zou ik moeten zijn?' gaf Socrates als antwoord: 'Ken jezelf. Zelfkennis was zijn ideaal. Plato zocht het in iets hogers: het universeel goede in algemene zin. Aristoteles zocht goed leven in 'het juiste midden' tussen twee uitersten. Epicures meende dat het er in het leven om draait je verlangens te bevredigen en in de Grieks-Romeinse school van de Stoa gaat het om redelijkheid en autonomie." Dit laatste is wat Dohmen betreft voor humanisten vermoedelijk het belangrijkste uitgangspunt.

Volgens Dohmen is levenskunst een persoonlijke houding. Deze houding zou gekenmerkt moeten worden door zelfkennis, handelen, daadkracht en moed, motivatie, omgang met tijd (bijvoorbeeld het nastreven van onthaasting) en besef van de maatschappelijke context. "Als je een beroerd zelfbeeld hebt – jezelf onderschat of overschat – dan zal er weinig van je autonomie terecht komen. Als je je laat meeslepen met hoe de dingen nu eenmaal gaan leef je niet echt betrokken en handel je te weinig daadkrachtig. Maar je moet ook rekening houden met je omgeving en de mogelijkheden die daar aanwezig zijn; je kunt niet alles willen. En waardoor word je als persoon gemotiveerd? Dat zijn thema's om bewust bij stil te staan en met anderen over in gesprek te gaan."

Esther Wit, programmamedewerker maatschappelijke discussie

Algemene ledenvergadering 19 november 2005 en nieuw bestuur

Foto: Pieter de Vrijer

Roger van Boxtel opende voor het laatst de algemene ledenvergadering. Hij sprak zeer persoonlijk over zijn voorzitterschap van het Humanistisch Verbond. Roger hoopt dat het HV na de ingrijpende reorganisatie van het landelijk bureau beter in staat is om naar buiten te treden. Hij gaf als reden voor zijn vertrek dat hij veel minder tijd heeft dan nodig is om een goede voorzitter te zijn, door zijn werk en andere nevenfuncties.

Vervolgens werd onder de titel *Religie, bondgenoot en/of tegenstander* – was het toeval dat we in een kerkgebouw zaten? – een forumdiscussie gehouden onder leiding van Bert Boelaars, met Saskia van Loenen, Joep Schrijvers, Gerard Burger en leden uit de zaal. De meest gehoorde conclusie was: samenwerken waar mogelijk, maar nooit ten koste van de eigen humanistische identiteit.

In de middag werd officieel vergaderd, werden besluiten genomen en toezeggingen gedaan. Het belangrijkste besluit betrof de bestuurswisseling. Afgetreden zijn: Roger van Boxtel (voorzitter), Tryntsje de Groot en Marijke Verstappen. Per acclamatie stemde de zaal in met de benoeming van de nieuwe voorzitter Rein Zunderdorp en de twee nieuwe bestuursleden Heleen Pott en Rob Buitenweg.

Het volledige verslag van de algemene ledenvergadering kunt u aanvragen bij het secretariaat van het landelijk bureau, Loes Thewissen, via

l.thewissen@lb.humanistischverbond.nl, of tel. (020) 521 90 00.

Ook zijn de teksten en de belangrijkste besluiten en toezeggingen te lezen op www.humanistischverbond.nl.

Rein Zunderdorp (1946) is socioloog, was leraar, later wethouder en vervolgens zelfstandig (beleids)adviseur in de publieke sector. Hij is secretaris van het Forum voor Democratie Ontwikkeling en bestuurslid van de Wereldomroep. Sinds vorig jaar is Rein vice-voorzitter van het Verbond. Hij trad meermalen op als waarnemend voorzitter. Tijdens de ALV presenteerde Rein het onderdeel *Zelf denken samen leven: nieuwe perspectieven, activiteiten en organisatie*. Hij stelde ook zichzelf voor en onderstreepte het belang van het humanisme. “Ik moet eerlijk zeggen dat ook ik lang de naïviteit heb gehad te denken dat de beschaving, zij het met horten en stoten, vanzelf voortschrijdt en de aanhang van het humanisme vanzelf toeneemt. Hoewel dat laatste zo is, zie je dat nog niet terug in de ledenaantallen.” Het bestuur onder leiding van Rein Zunderdorp zal zich dan ook inzetten voor fondsen- en ledenwerving en voor het steeds onder de aandacht brengen van een eigen humanistisch geluid in de maatschappelijke discussie.

Heleen Pott (1952) studeerde sociologie, filosofie en literatuurwetenschappen. Ze is gepromoveerd in de filosofie op een proefschrift over emoties en rationaliteit. Op dit moment is ze docent filosofie aan de Universiteit van Maastricht en bijzonder hoogleraar aan de Erasmus-universiteit. In Rotterdam bekleedt ze de Socratesleerstoel met als opdracht ‘Kunst en samenleving in humanistisch perspectief’. Heleen noemt humanisme “geen vanzelfsprekend vertrekpunt, het is een doel. Anno 2005 raast een golf van neoconservatief en xenofob extremisme door Nederland. Humanisten doen er goed aan zich nu niet te laten verleiden tot zelfgenoegzaam klaren geschal en niet mee te huilen met de wolven in het mediabos. Kritische analyse gaat aan meningsvorming vooraf. Het is tijd om oude, levensbeschouwelijke vragen opnieuw te stellen. Als Rede en Verlichting onze humanistische kernwaarden zijn: welke Verlichting dan? Wiens rationaliteit?”

Rob Buitenweg (1938) studeerde staatsrecht en rechtsfilosofie en volgde de opleiding voor humanistisch geestelijk verzorger. Tot 2004 was hij universitair hoofd-docent mensenrechten en politieke filosofie. Hij is nu verbonden aan Kosmopolis, Instituut voor globale ethiek en wereldburgerschap. Daarnaast is Rob voorzitter van het Humanistisch Overleg Mensenrechten en vice-voorzitter van de International Humanist and Ethical Union. Over zijn motivatie om in het bestuur zitting te nemen zegt Buitenweg: “Humanisme gaat over een menswaardig bestaan. Het is daarom belangrijk dat het HV zich inzet voor een samenleving waarin een menswaardig bestaan voor een ieder mogelijk is. Dat wil niet zeggen dat het HV politiek moet gaan bedrijven. Het wil wel zeggen dat het HV een levensbeschouwelijke, humanistische visie moet ontwikkelen op maatschappelijke vraagstukken en moet werken aan de verwerkelijking van die visie. Dat is hard nodig, zeker in deze tijd. Ik wil daar graag aan meedoen.”

In de volgende Humus worden de nieuwe bestuursleden uitgebreid aan u voorgesteld.

Activiteitenkalender

In 2006 komen het jubileum en het thema autonomie op allerlei manieren aan de orde. Hierna vindt u een kalender van voorgenomen jubileumactiviteiten vanuit het landelijk bureau. We hopen dat deze in de loop van 2006 uitgebreid wordt met talloze afdelingsactiviteiten. Hou de HV-website in de gaten!

Tijdens het jubileumjaar wil het Humanistisch Verbond veel aandacht besteden aan het zeer humanistische thema autonomie. *Zestig jaar zelf denken, samen leven. Een herwaardering van autonomie.*

Rond dit thema willen we in het jubileumjaar intern de band vieren en versterken met onze leden, met de humanistische diensten (uitvaartbegeleiding, relatieviering, humanistisch vormingsonderwijs en de humanistisch geestelijk raadslieden) en met onze partners van de Humanistische Alliantie. Extern zullen we vanuit het humanistische denken over autonomie deelnemen aan het maatschappelijk debat met activiteiten voor alle geïnteresseerden.

Het thema past bij het HV, bij onze aanpak, doelen en doelgroepen. Autonomie staat centraal in wat we als humanistische beweging bereikt hebben en ook in de toekomst tot onze taak rekenen: een streven naar zelfbeschikking en zo groot mogelijke vrijheid en zelfstandigheid in denken en doen van het individu. Tegelijkertijd willen we bijdragen aan een humane samenleving waarin ook anderen die vrijheid hebben, met respect voor verschillen, met betrokkenheid bij anderen en steun voor wie (even) niet in staat is het eigen leven te overzien of tot volle ontplooiing te brengen.

Ook in het maatschappelijk debat blijven we autonomie uitdragen als een waarde waar het HV voor staat. In het verleden hebben we onder meer gepleit voor emancipatie en zelfbeschikking van vrouwen, homo's, ongelovigen en voor zelfbeschikking in zaken van leven en vooral ook dood (abortus, euthanasie). Later hebben we bijvoorbeeld gepleit voor het respectvol samenleven met migranten en voor een dialoog met vertegenwoordigers van andere levensbeschouwingen.

In het jubileumjaar pleiten we voor genoemde idealen, maar daarbij vragen we speciale aandacht voor het tijdloze ideaal van autonomie in relatie tot zaken die nu maatschappelijk relevant zijn: de nadelen van doorgesloten individualisme en de nadelen van onkritisch groepsgedrag. We zullen het humanistische concept van autonomie als werkbaar alternatief inbrengen in het maatschappelijk debat als inspiratiebron voor een nieuwe mens, een nieuwe burger.

Paulien Boogaard, programmamedewerker maatschappelijke discussie

17 februari

Oprichtingsdatum

Humanistisch Verbond [1946]

Feestelijke bijeenkomst HV-leden. Tijdens de Netwerkdag van de Humanistische Alliantie is voor HV-leden van 12.00 uur tot 14.00 uur een feestelijke jubileumbijeenkomst.

U kunt zich hiervoor aanmelden via www.humanistischverbond.nl of het secretariaat van het landelijk bureau: tel. (020) 521 90 00. U bent van harte welkom.

Voor de Netwerkdag van de Humanistische Alliantie kunt u zich aanmelden via www.human.nl.

Vrijdag 10 maart

Raadsliedenconferentie

Onderwerp: 'Humanisme in de context van geestelijk werk', met feestelijke aandacht voor het zestigjarig bestaan van het HV. Voor humanistisch geestelijk raadslieden uit alle werkvelden.

Vrijdag 17 maart

Voorjaarssymposium HVO

Onderwerp: burgerschapsvorming. Er is feestelijke aandacht voor het zestigjarig jubileum van het HV en voor het jubileumthema.

Donderdag 4 mei

Dodenherdenking

Deelname van plaatselijke HV-leden en -groepen aan de algemene herdenkingsbijeenkomsten. Contact: plaatselijk actieve leden samen met het landelijk bureau, faciliteren vereniging.

Donderdag 11 mei

Dr. J.P. van Praag-prijs 2006

Uitreiking van een extra prijs in het kader van het jubileumthema. Met debat, voor HV-leden, leden van de Alliantiepartners en alle andere geïnteresseerden.

Woensdag 21 juni

Wereldhumanismedag

Plaatselijke activiteiten rond het jubileumthema autonomie, voor alle geïnteresseerden. Contact: plaatselijk actieve leden samen met landelijk bureau, faciliteren vereniging.

Dinsdag 19 september

Bezinningsbijeenkomst

prinsjesdag. Inhoudelijke inbreng in bezinningsactiviteit, gericht op alle geïnteresseerden.

In oktober

Landelijke ontmoetingsdag

humanistische uitvaartbegeleiders. Op deze dag is er feestelijke aandacht voor het zestigjarig bestaan van het HV. Voor uitvaartbegeleiders.

In november

Feestelijke Algemene Ledenvergadering HV

Met elementen van het jubileum, mogelijk samen met de Socrateslezing. Voor HV-leden.

In november

Socrateslezing

Over het jubileumthema, mogelijk gelijktijdig met de algemene ledenvergadering. Voor HV-leden en andere geïnteresseerden.

Het totalitaire van geluk

Een reactie op de column van Joep Schrijvers
in Humus 2005-3

Sinds de zomer van 1982 is Nederland ingrijpend veranderd. In die periode kwamen de eerste personal computers op de markt. Niemand kon bevroeden dat deze de voorboden waren van een nieuwe fase in de industrialisering, het project dat het Westen ergens aan het einde van de achttiende eeuw is begonnen.

We leven tegenwoordig in de Nieuwe Logistieke Orde (NLO). Dit betekent dat alle levenssferen, privé en zakelijk, als logistieke ketens zijn of worden ingericht. Alles staat in het teken van de succesvolle, mondiale voortstuwing van mensen, dieren, goederen, signalen, bedragen en kennis. Zo is de garnaal die we op ons bord tegenkomen in de Noordzee gevangen, in Polen gepeld, in Duitsland verwerkt en verkocht in de schappen van een Nederlandse supermarkt. Tomaten worden in Nederland gezaaid, de ontkiemde plantjes naar Kenia verplaatst, daar ettelijke keren verspeend en terug getransporteerd naar het Westland om er vrucht te dragen, te rijpen en te worden geplukt. Dat is de Logistieke Orde waardoor we rijker zijn dan ooit: de tanden goed verzorgd, de buiken gevuld en de fysieke schoonheid als persoonlijke keuze.

De Engelse filosoof Bentham is bekend geworden met een slogan die hij niet zelf heeft bedacht: het doel van de samenleving is het grootste geluk voor het grootste aantal. Dat doel is gerealiseerd, maar wel tegen een prijs: de invoeging in de NLO. We leven niet in de wereld van Orwell, Zamiatin en Huxley, de beroemde auteurs die ons in hun romans de gruwelijkheden van Bentham's droom schilderden, toch is onze neologistische orde even totalitair door zijn mechanismen van afgedwongen ontwikkeling, keuzes en ontplooiing als de maatschappijen die zij schetsten. En geraffineerder door zijn manipulatie van begeerte, verlangen en geluk.

Geluk is niet meer het bijproduct van toevallige omstandigheden zoals het ooit was, niet eens meer het begeerde resultaat van geplande acties. Het is een instrument geworden om de NLO te laten werken. Wie geluk en ontwikkeling nastreeft, ketent zich in de schakels van de NLO. De meest subversieve humanistische en moedige daad is de weigering gelukkig te worden. Tegelijkertijd is daarmee de intrigerende én beangstigende vraag gesteld: wat is er voorbij geluk?

Joep Schrijvers

Ik vind het een hoopvolle gedachte dat er weer een jongere generatie is die zich wil inzetten voor de humanistische levensvisie. Die het humanisme weer duidelijk op de maatschappelijke kaart wil zetten en zo mogelijk verstevigen. Zeker in deze tijd weer heel noodzakelijk. Zij zullen dat doen op hun eigen manier, gericht op de generatie van nu. Zo maakte Joep Schrijvers duidelijk in zijn artikel in de Humus van september 2005. Ik behoor tot zijn 'vorige' generatie en ben mij er in de loop van mijn leven steeds meer bewust van geworden dat we altijd een vervolg zijn op de generatie vóór ons. Iedere generatie is dat. Dat is de basis waarop je voortbouwt, lering trekkend en aan de hand daarvan een eigen weg uitstippelend. Hoe zul je de toekomst

tegemoet kunnen zien als je je niet van je verleden bewust bent en het niet respecteert als zijnde jouw basis. De wat denigrerende toon die Joep Schrijvers bezigt ten aanzien van 'zijn' vorige generatie, waarin mensen vaak dertig jaren van hun leven aan datzelfde humanisme tijd en energie hebben gegeven, met vallen en opstaan, die toon vind ik op z'n minst misplaatst. Ik wens hem en de zijnen veel moed en succes ten behoeve van het humanistische gedachtegoed. Dat het hem ook vele jaren gegeven mag zijn daar aan te werken en dat 'zijn' volgende generatie dat genereus en met respect zal overnemen. *Zelf denken samen leven.*

Maria Visser

Afscheid nemen van een overledene

Ieder mens wil graag op een passende wijze afscheid nemen van een dierbare overledene.

Als het goed is, geeft de uitvaartplechtigheid uitdrukking aan de herinneringen, gevoelens en gedachten van de nabestaanden.

Dat kan in de vorm van muziek, gedichten of een toespraak.

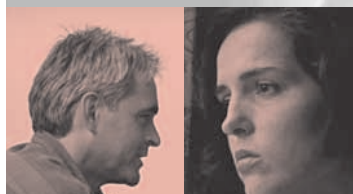
Persoonlijke toespraak

Bij het Humanistisch Verbond kunt u terecht voor sprekers die tijdens de uitvaartplechtigheid een persoonlijke toespraak houden.

In één of meer gesprekken met u bereiden zij zich hier op voor. Humanisten gaan ervan uit dat de mens zelf inhoud aan zijn leven kan geven. In de toespraak zal dan ook het leven van de overledene centraal staan.

De ruim 300 sprekers van het Humanistisch Verbond hebben een speciale cursus gevolgd. Wilt u meer weten over deze dienstverlening of zou u zelf de cursus willen volgen?

Tel. 020 - 521 90 51 of e-mail: diensten@humanistischverbond.nl

Geestelijk verzorgers in het ziekenhuis

Kan een mens altijd **autonoom** zijn?

Lenie Scherpenzeel en Willem Blokland zijn humanistisch raadslieden in het Utrechts Medisch Centrum. Samen met geestelijk verzorgers van vier andere denominaties vormen zij de dienst geestelijke verzorging. Deze dienst viel op vanwege zijn multiculturele aanpak en kreeg daarvoor een prijs van Intra, een Europese interreligieuze denktank in Duitsland. Aanleiding voor Humus om met hen kennis te maken en te praten over de autonomie van ziekenhuispatiënten.

Het kan iedereen overkomen: zo uit het gewone leven ineens terecht komen in een ziekenhuisbed. Een situatie die andere eisen aan je stelt, verworvenheden en zekerheden in één klap onderuit kan halen. De humanistisch geestelijk verzorgers kunnen mensen helpen de baas te blijven over hun eigen leven.

Wat vind je een goede invulling van de term autonomie?

Lenie Scherpenzeel (LS): “Dan kom je op filosofisch terrein, het vraagstuk van de vrijheid. Je hebt ‘vrijheid van’, wat betekent dat anderen zich niet zomaar in jouw leven mogen mengen. In het ziekenhuis gaat het dan om de rechten van de patiënt en de plichten van het ziekenhuis. Daarnaast is er de vrijheid om je te ontplooiën. Je hebt soms andere mensen nodig om tot autonomie te komen.”

Willem Blokland (WB): “Autonomie is één van de belangrijkste begrippen in de gezondheidszorg, daar hangt fundamentele vrijheid aan vast. Het is belangrijk dat mensen in een ziekenhuis speelruimte hebben om hun eigen beslissingen te nemen en hun eigen houding in de nieuwe situatie te bepalen. In een ziekenhuissysteem zijn patiënten afhankelijk en dreigen al snel te worden ingepakt door alle technische mogelijkheden en deskundigen. Daar kun je als gewoon mens heel klein van worden. Om mensen te beschermen is de autonomie van patiënten formeel verankerd in de regels van het ziekenhuis. De patiënt heeft het laatste woord bij alle beslissingen die genomen moeten worden en alle informatie die hij of zij krijgt binnen het ziekenhuis. Dat vind ik een groot goed. Ik kom in mijn praktijk echter ook de grenzen van autonomie tegen. Dat zijn te mondige patiënten,

mensen die met uitdraaien van internet in de hand precies weten hoe de dokter hen moet behandelen.”

Aan de andere kant zien de beide geestelijk verzorgers ook mensen die stilvallen, overdonderd door hun ziekte. Ze zijn kwetsbaar en weten zich geen raad met zichzelf. Lenie en Willem vinden het belangrijk om juist dan met patiënten in gesprek te raken.

Is het jullie taak om patiënten te helpen hun autonomie te hervinden?

WB: “Dat zie ik als één van de kerntaken van mijn werk als humanistisch raadsman. Ik noem dat stuurmanskunst. Wij zijn er om patiënten te helpen altijd zelf het stuur in handen te houden. Anders worden ze verpletterd.”

De patiënt is autonoom. Mogen jullie toch ingrijpen als patiënten niet geholpen willen worden?

LS: “Ik vind dat je dat mag proberen. Laatst werd ik geroepen voor een jonge vrouw die haar baarmoeder moest verliezen, begin dertig, geen kinderen en een heel grote kindervens. Ze wilde geen hulp, van niemand. Ze had het slechtnieuwsgesprek gehad met de artsen. De regel is dat de verpleegkundige aan de patiënt vraagt of het goed is dat er iemand komt praten. De patiënt moet altijd toestemming geven, maar bij een drama van deze omvang kun je niet alleen de formele regels hanteren. Natuurlijk heb ik tegen haar gezegd: het is aan jou, als je niet wilt praten, ook goed. Dat werkte. Zij kon zich slecht uitspreken want ze had altijd geleerd: je moet sterk zijn in het leven. We hebben vervolgens gesproken over haar dilemma's en wat dit voor haar leven betekent.”

WB: “In zo'n situatie gaat het om verbondenheid. Autonomie kent een uitwas naar individualisme en dat kan mensen enorm alleen maken. Als je voor verbondenheid kiest en vanuit betrokkenheid met iemand gaat praten, gaan deuren soms autonoom open.”

Saskia Markx, medewerker communicatie landelijk bureau

De foto's: Aan de tafel nieuwe en oude Jong HV-leden. Op het bankje (midden), vlnr: Willem Roeterdink (voorzitter Jong HV), Ruud Roozendaal (webmaster Jong HV), Irene (medewerker Jong HV), Annemieke de Waard (nieuw lid Jong HV en studente humanistiek).

Helemaal rechts: De vioolspelende Annemieke de Waard en Baukjen van Wieringen (al geruime tijd lid en gespreksgroepencoördinator van Jong HV)

Jong HV

Over Jong HV

Jong HV is in opmars. Er komen veel nieuwe mensen kijken en de website www.jonghv.nl is een groot succes. Jong HV organiseert weekends, wandelingen, gespreksgroepen en activiteiten voor ontspanning en inhoudelijke verdieping, met zowel persoonlijke, filosofische als maatschappelijke onderwerpen. Mocht je een keer mee willen, zelf iets willen organiseren of een leuk idee hebben: kijk op de website www.jonghv.nl of stuur een mail naar info@jonghv.nl.

Nieuwjaarsborrel

Jong HV houdt op zondag 15 januari een nieuwjaarsborrel in Amersfoort in samenwerking met HV Eemland. Zie voor meer informatie: www.jonghv.nl

Autonomie en de ander

Leden van Jong HV hebben eigen ideeën over autonomie. De visie van Marjolein en Maaïke.

Autonomie, zelfbeschikking, het recht hebben om voor jezelf te beslissen. Tegenwoordig wordt het begrip veelvuldig aangehaald. Meestal als het gaat om situaties waarin mensen zich door anderen (of regels van anderen) belemmerd voelen in hun persoonlijke vrijheid of mogelijkheden en duidelijk willen maken dat ze het zelf wel (beter) kunnen en willen.

Prima, het is goed om je bewust te blijven van wat jij als persoon wilt en daar voor te staan en er eventueel voor te strijden. Maar ik zie in deze nadruk op ons recht op autonomie ergens ook gevaar van grenzeloosheid en vervreemding ontstaan. Niet zozeer vanwege het streven naar autonomie, maar wel door de eenzijdige benadering van HET RECHT erop. Bij rechten horen voor een gezond evenwicht en dito ontwikkeling van de samenleving als geheel namelijk ook plichten en verantwoordelijkheden. In dit geval de plicht en verantwoordelijkheid om bij het leven van je eigen vrijheidsdrang en gewenste mogelijkheden ook de mensen om je heen niet te vergeten. Hún vrijheid, veiligheid en levensgeluk. En dat gebeurt helaas maar al te vaak. Zelfs van hogerhand. We lijken wel verblind door onze persoonlijke belangen; groter, beter, meer, allen voor zich... zal autonomie op die manier niet leiden tot een vals besef van geluk? Tot de al genoemde grenzeloosheid en vervreemding?

Hebben wat je hartje begeert, maar niemand om het mee te delen omdat iedereen een dagtaak heeft aan het in zijn eigen kleine ivoren torentje beschermen en verder uitbreiden van zijn felbegeerde zaken. Of überhaupt geen vrijheid en geluk meer hebben omdat het een dagtaak is om jezelf te beschermen tegen de verworven vrijheden van de buurman en om te kunnen gaan met de je aangeboden (opgelegde) vrijheden... is dat autonomie?

Tegenstelling

In de praktijk denk ik bij dit alles met name aan de tegenstelling tussen de mens die de dingen in het leven door geluk of hard werken aardig voor elkaar heeft; scholing en financiële middelen om zich staande te houden en verder te komen, een krachtige stem in het geheel, een bepaalde mate van stabiliteit, tegenover de arme, oudere, zieke of ontheemde mens die dit alles dankzij pech en vaak ondanks eenzelfde hard werken niet of stukken minder heeft. Het recht op autonomie is op die manier niet automatisch een kwestie van gelijke rechten, gelijke kansen en niet iets om zonder meer klakkeloos na te streven of van anderen te verlangen dat ze dat ook doen zonder daarbij enig vangnet te bieden. Zwemmen moet je ook leren met behulp van bandjes of zo'n enge haak, anders gaat het fout.

Hoe te voorkomen dat het fout gaat? Misschien wel door de benadering van het begrip in bepaalde situaties rigoureuus om te draaien. Eens niet enkel uit te gaan van ons recht op autonomie, maar juist van onze daarmee (recht evenredig) verbonden plicht om rekening te houden met en zorg te dragen voor de ander (zijn autonomie). Niet in de zin van deze actief vormgeven, maar wel in de zin van beschikbaar zijn voor het geval de ander daarom vraagt. Het bekende 'een oog voor iets en een ander' hebben. Hoe eng of moeilijk dat voor ons autonome mensjes soms ook mag zijn vanuit het gevoel dat we ons wel eens zouden kunnen verliezen in dat contact en daarmee de zo gekoesterde autonomie...

Maar we zijn nou eenmaal niet alleen op de wereld! De ander is er, of we het nou leuk vinden of niet. Als het de bedoeling was geweest om alles alleen voor en met onszelf te doen, hadden we vast wel een bouw pakketje voor een ivoren torentje meegeleverd gekregen.

Marjolein Bras, nieuw lid van Jong HV en tweedejaars student humanistiek

Rekening houden met anderen

In het begin van mijn studietijd had autonomie veel te maken met zelf keuzes maken los van mijn ouders. Uitvinden wat ik zelf belangrijk vond en omgaan met de verwachtingen die zij van mij hadden, of waarvan ik dacht dat zij die van mij hadden. Nu heeft autonomie meer te maken met omgaan met de verwachtingen die mijn baas van mij heeft en uitvinden wat ik belangrijk vind in mijn werk en hoe ik de balans tussen werk en privé in mijn leven wil. Toch staat autonomie nooit los van anderen, want ik vind het ook belangrijk om rekening te houden met anderen. Mijn ervaring is dat hoe duidelijker ik ben over wat ik wil en de keuzes die ik maak, hoe makkelijker het voor anderen wordt om te kiezen hoe zij daarmee om willen gaan en hoe minder ik voor hen hoeft te denken. En dat geeft mij dan weer een gevoel van vrijheid.

Maaïke Bakker, al geruime tijd lid Jong HV, vanaf januari 2006 lid van de nieuwe stuurgroep van Jong HV

Jong HV Muziekweekend

Jong HV organiseert elk half jaar een themaweekend. Het laatste weekend ging over muziek. Marjolein Bras, een nieuw lid, vertelt over haar ervaring.

Een muziekweekend leek me wel een goede kennismaking met Jong HV. Muziek is een redelijk neutraal onderwerp waar je alle kanten mee op kunt. Muziek werkt verbindend en opent altijd deuren naar contact, op een weer eens andere manier dan anders. Na opgave bleek ik zelfs al wat mensen te kennen viaviavia, dus dat maakte het helemaal makkelijk. En gezellig was het! Na zelf jarenlang bij een andere jongerenorganisatie betrokken te zijn geweest, maar het afgelopen jaar een beetje zoekend naar een nieuwe inspiratieplek, kan ik zeggen dat Jong HV een goede kans maakt...

Hartelijke mensen, open mensen, mensen die een pittig gesprek niet schuwen, maar wel respectvol blijven. Een plek waar je het gevoel krijgt dat je jezelf mag zijn en men ook oprecht nieuwsgierig is naar jouw zelf. En naast al deze prachtige eigenschappen was het ook nog eens een heel vrolijke, grappige, gezellige, doodnormale groep 21-eeuwse jonge mensen. Kooktalenten, zangtalenten, muziekmaaktalenten, praattalenten, fotomaaktalenten, grapjesmaaktalenten, spelletjes-talenten, slaaptalenten, alles was er.

Het weekend zelf was inhoudelijk goed opgebouwd en georganiseerd, met zowel veel themagerichte activiteiten als quizzen, een bijzondere muziektherapeut die giga veel aparte instrumenten meegebracht had, een dansworkshop en een stiltewandeling (want ook in stilte (en in de dagelijkse omgeving) zit muziek), als ruimte om te kletsen, zelf muziek te maken met deze of gene, te luieren in het prachtige weer (het leek wel zomer!), of wat bij te slapen na een korte nacht. Daarnaast was ook het eten lekker, gezond en met veel inzet en liefde klaargeemaakt. En zelfs de gewone huishoudelijke klusjes en het puinruimen (nou ja... het viel best mee eigenlijk) op zondagmiddag waren leuk en gingen vanzelf.

Al met al kwam ik na twee dagen zeer geïnspireerd en, ondanks wat slaapttekort, opgeladen weer thuis. Een mooie ervaring, heel veel indrukken, het besef dat er nog veel meer jonge mensen rondlopen die iets meer zoeken in het leven, op naar de volgende activiteit.....

Marjolein Bras

Extra jubileumeditie

dr. J.P. van Praag-prijs

foto beeld
Van Praag-prijs

U herinnert het zich vast nog wel: De feestelijke uitreiking van de dr. J.P. Van Praag-prijs aan hoogleraar, voormalig columnist en lid van de Raad van State Kees Schuyt dit voorjaar. De Van Praag-prijs wordt eigenlijk eens in de twee jaar uitgereikt, maar in 2006 doen we het een keer extra vanwege ons jubileumfeest.

We gaan weer aan de slag met een mooie jury: tot onze vreugde willen juryvoorzitter Paul Schnabel en juryleden Hans Alma, Liesbeth Brandt Corstius en Sonja de Leeuw die ook vorig jaar jureerden graag nogmaals meedoen. Bas Levering komt niet terug als jurylid. Hij was speciaal gevraagd voor het thema van 2005: opvoeden. In zijn plaats is Chris Keulemans uitgenodigd zitting te nemen in de jury. Chris is freelance journalist, schrijver en voormalig directeur van debatcentrum de Balie in Amsterdam, waar hij ook nu tijdelijk weer even directeur is.

Chris heeft voor het HV het debat geleid met Abdulahi An-Na'im (Van Praag-prijswinnaar 1999), Paul Cliteur en Farah Karimi. Tijdens de ALV in 2001 leidde hij het debat *Twee maanden na de aanslagen op New York en Washington*. Hij is voor de jury gevraagd omdat hij bijzonder goed op de hoogte is van het maatschappelijk debat en van ontwikkelingen in kunst, politiek, wetenschap en maatschappij, en omdat hij een kritische denker is. Wij verwachten dat hij originele en vernieuwende kandidaten zal voordragen voor de dr. J.P. van Praag-prijs en goed zal passen in deze jury. Chris heeft laten weten zich 'verrast en vereerd te voelen' en graag mee te doen.

In 2006 is het thema voor het jubileum en ook voor de Van Praag-prijs *Zelf denken samen leven: een herwaardering van 'autonomie'*. Het gaat hier om het oude humanistische ideaal van autonomie waarin zelfstandig denken en handelen én betrokkenheid bij anderen en de wereld om je heen besloten ligt. Dit als alternatief voor zowel (doorgesloten) individualisme als onkritisch groepsgedrag.

De jury gaat op zoek naar een verrassende kandidaat die humanisten en anderen kan inspireren op dit vlak.

De prijs wordt ook in 2006 uitgereikt op 11 mei, de geboortedag van Jaap van Praag, dus schrijf het alvast in uw agenda als u er bij wilt zijn!

Paulien Boogaard, programmamedewerker maatschappelijke discussie

Voorleesactie groot succes

Ruim veertig HV-leden lezen in bibliotheken, op scholen en in buurthuizen voor aan kinderen. Zij doen dit als laatste campagneactiviteit van *Waar bemoei je je mee? Over humanisme en opvoeden*. De vrijwilligers lezen de kinderen voor uit *Vriendjes*

voor *altijd* van Tosca Menten & Jeska Verstegen. Daarna praten de kinderen en de voorlezers over vriendschap, trouw zijn en andere waarden die je nodig hebt om een goed leven te kunnen leiden. Zowel de voorlezers als de kinderen en vele scholen

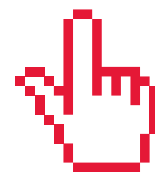
zijn enthousiast over deze activiteit. Wij zoeken dan ook samen met het humanistisch vormingsonderwijs naar een mogelijkheid om het voorlezen voort te zetten.

Voor meer informatie zie
www.waarbemoeiijemee.nl

Wie, wat waar op het landelijk bureau

Cursus

voor webmasters
en actieve leden

Het landelijk bureau is ingrijpend veranderd. We hebben afscheid genomen van de vier collega's Hanneke van Wijk, Ingrid Ernsting, Ruud van Sijl en Lotte Wouters. Op alfabetische volgorde (voornamen) staan hierna de huidige medewerkers van het landelijk bureau van het Humanistisch Verbond en het Steunfonds Humanisme.

Annemarie Rohlfs	fondsen- en ledenwerver (ma.wo.do.)
Bea van Berkel	secretarieel medewerker (ma.di.do.vrij. tot 16.00u.)
Ed Huijg	b.a. Ralph du Long, medewerker De Dialoog
Esther Wit	programmamedewerker maatschappelijke discussie (ma.di.vrij.)
Hanneke Bruinsma	notarieel fondsenwerver (wo.do.)
Ineke Huizinga	notarieel fondsenwerver (ma.di.do.vrij.)
Ineke de Vries	directeur (ma. t/m vrij.)
Ingrid Zuurbier	medewerker notarieel fondsenwerven (ma.di.wo)
Irene van der Hulst	Jong HV (do.)
Loes Thewissen	secretarieel medewerker (ma.di.wo.do.)
Marc Willemsen	webredacteur
Marit van der Wal	stagiaire programma humanistische diensten
Paulien Boogaard	programmamedewerker maatschappelijke discussie (ma.do.vrij.)
Petra Smits	secretarieel medewerker (tot 1 maart 2006)
Pieter de Vrijer	medewerker faciliteren vereniging (ma.di.wo.)
Roeland Ensie	medewerker communicatie (ma.di.do.vrij.)
Saskia Markx	medewerker communicatie (ma.wo.do.)
Wilma Reinders	programmamedewerker humanistische diensten (ma.di.do.vrij.)

We zijn nog steeds dagelijks bereikbaar op het vertrouwde telefoonnummer: (020) 521 90 00. Algemene vragen en opmerkingen kunt u ook mailen naar info@humanistischverbond.nl.

Wilt u weten hoe we eruitzien? Kijkt u dan op www.humanistischverbond.nl

**Humanistisch
Verbond**

Op 4 februari is er een cursus voor webmasters van het Humanistisch Verbond en andere HV-leden die graag mee willen helpen aan het actueel en interessant houden van onze website www.humanistischverbond.nl.

De presentatie van het HV via de website is steeds belangrijker geworden. Veel mensen hebben toegang tot internet en gebruiken het als eerste keus naslagwerk voor wat dan ook. Door de hoeveelheid informatie wordt het steeds lastiger om de aandacht van bezoekers vast te houden en om te prikkelen tot verder lezen. Dat is wel een groot belang: we willen mensen ook op de plaatselijke pagina's interesseren voor het humanistisch gedachtegoed, een prangende vraag of sprankelende visie voorhouden en verleiden om meer te willen weten of, nog liever, zich te verbinden met de

humanistische beweging. Dat bereik je natuurlijk niet met het alleen maar vermelden van de bestuursleden!

Internet heeft voor organisaties als het HV ongekende mogelijkheden om met beperkte budgetten toch breed uit de kast te komen. De structuur van onze website is nagenoeg af. Op landelijk niveau wordt hard gewerkt aan een toegankelijke en leesbare inhoud. We nodigen geïnteresseerde leden van harte uit om mee te helpen om ook vanuit het plaatselijke filiaal te werken aan een informatieve en interessante eigen pagina. De cursus biedt handreikingen en er is gelegenheid tot uitwisseling van ervaringen en inzichten voor zowel plaatselijke webmasters als actieve leden die mee willen helpen.

Datum: zaterdag 4 februari 2006 van 10.30 tot 16.30 uur.

Plaats: Amersfoort. Aanmelden via regio@humanistischverbond.nl

Een humanistisch centrum in Nepal

Te mooi om waar te zijn? Kees Hellingman, voorzitter van HV Noordwest Veluwe, ontmoette deze zomer enkele Nepalezen (van de Humanist Association of Nepal, HUMAN dus) op een internationaal congres van humanisten in Parijs. Dankzij Hivos en het NCDO (Nationale Commissie voor Internationale Samenwerking en Duurzame Ontwikkeling) lijkt er een huma-

nistisch centrum er te komen. Er ontbreekt nog een klein beetje geld, vandaar dat Kees met de pet rondgaat. Wat een prachtige gedachte dat je helpen kunt om zo'n centrum aan de andere kant van de wereld van de grond te krijgen.

Vraag het projectplan op bij Kees Hellingman, 0341-416240, keesenlen@tiscali.nl en doneer!

Geslaagde ontmoetingsdag

Stichting Humanistische Uitvaartbegeleiding

De humanistische uitvaartbegeleiders hielden op 29 oktober in Utrecht hun landelijke ontmoetingsdag met als thema *Eenheid in verscheidenheid*. De organisatie was in handen van de regionale werkgroep Humanistische Uitvaartbegeleiding Limburg (HUBLI).

Het blijkt een goede formule te zijn om de ontmoetingsdag door een regiogroep te laten invullen. Het enthousiasme en de liefde voor dit speciale werk, die vorig jaar al duidelijk zichtbaar waren bij de werkgroep Drenthe, Overijssel en Flevoland, bleek ook in hoge mate bij de HUBLI aanwezig.

Met 84 deelnemers verdeeld over acht werkgroepen was er sprake van een goede opkomst en een brede landelijke vertegenwoordiging. De deelnemers werden bij de ingang van zalencentrum In de Driehoek in Utrecht, van oorsprong een katholieke schuilkerk, welkom geheten door twee leden van de werkgroep HUBLI, die zich voor deze gelegenheid hadden gekleed in stijlvol zwart. Eenmaal binnen bleek het een iets minder ernstige aangelegenheid en werd een ieder verwelkomd door voorzitter Paul Brand. Zijn uitdossing was een humoristische noot die door het hele programma heen zou klinken.

Tijdsbeeld Het ochtendprogramma werd verzorgd door Fons Elders (oud-docent aan de Universiteit voor Humanistiek). In zijn voordracht met als onderwerp het *Veranderend Tijdsbeeld* liet hij de deelnemers door zijn bril kijken naar de wereld waarin wij leven. Hij leidde hen via Socrates, Cicero en de verlichting naar het humanisme van vandaag en bracht dat terug naar de dood en het uitvaartwezen. Hij verwoordde dat 'de' dood vooral 'mijn' dood geworden is en dat door angst en gebrek aan oriëntatie de emotiecultuur toeneemt. Hij gaf de deelnemers het advies om nabestaanden te helpen in het reine te komen met het overlijden

van een dierbare. Dat kan door tijdens het voorgesprek ruimte te geven aan wat nabestaanden ook maar kwijt willen, alles zoveel mogelijk bespreekbaar en voelbaar te maken en op die manier zoveel mogelijk schoon schip te maken. Voorgesprek en uitvaart kunnen dan een belangrijk begin van het rouwproces zijn.

Aantrekkelijk Alle regionale werkgroepen hadden moeite gedaan om zich in het middagprogramma op een aantrekkelijke manier te presenteren. Ieders eigenheid werd goed verwoord en het was leerzaam om een blik in elkaars keuken te werpen. Dit alles werd door "de enige en echte HUBLI" met humor en satire aan elkaar gepraat en op die manier werd het niet alleen een droge opsomming van feiten.

Er bleek geen grote 'verscheidenheid in eenheid' te zijn. In alle regio's lopen uitvaartbegeleiders tegen dezelfde problematiek aan. Het aftasten van en inspelen op de huidige tijd vraagt bezinning op onze marktpositie. Hoe willen de humanistisch uitvaartbegeleiders daarin opereren en zich vrijwilliger blijven voelen? Dit soort vragen wacht op een duidelijk antwoord.

Ter afsluiting wist de werkgroep HUBLI met een lied de handen op elkaar en de stemmen los te krijgen. Complimenten voor de hele werkgroep Limburg. Het was een genoeg én leerzaam om bij hen te gast te zijn.

Mariet Mustert, voorzitter raad van toezicht stichting Humanistische Uitvaartbegeleiding

Geheime bronnen van wijsheid

Op 4 november was in Utrecht de jaarlijkse conferentie voor humanistisch raadslieden in de zorg. Het thema was Geheime bronnen van wijsheid. Veel raadslieden gingen geïnspireerd naar huis.

De conferentie werd georganiseerd door het Humanistisch Verbond en de humanistische sector van de VGVZ (Vereniging Geestelijke Verzorging in de

Zorg). Het doel was het zoeken naar bronnen van inspiratie en wijsheid voor het dagelijks werk van de raadslieden. De belangstelling was groot: naast 52 raadslieden waren ook elf studenten en enkele medewerkers van het Humanistisch Verbond aanwezig.

's Morgens gaven sprekers hun visie op het thema. Hans Alma, hoogleraar psychologie en zingeving aan de Universiteit voor Humanistiek (UvH), zei praktische wijsheid te zien als een levenshouding die wordt gekenmerkt door aandacht, zelfarticu-

latie en erkenning, verbeelding als brug tussen het ik en de ander, engagement en kritisch onderscheidingsvermogen. Jan Hein Mooren, universitair docent geestelijke begeleiding bij de UvH, noemde kennis, (zelf)reflectie en dienstbare betrokkenheid voorwaarden om wijs en professioneel te kunnen handelen.

's Middags kregen de aanwezigen de gelegenheid hun eigen creatieve bronnen aan te boren. Ze gingen aan de slag met theater, beeldende kunst en muziek. Na een workshop van

twee uur werd een 'levende dia-voorstelling' vertoond, werden Japanse haikus voorgedragen en werden er liederen gezongen. De conferentie was zeer geslaagd en inspirerend. Aan het eind van de dag kwam een raadsvrouw naar voren om te vertellen dat voor haar de jaarlijkse conferenties het hart zijn van het contact tussen en de inspiratiebron van de raadslieden.

Marit van der Wal, stagiaire humanistische diensten landelijk bureau

Van homofobie via islamofobie naar humanistofobie

Er is een vervolg gestart op De Dialoog over homoseksualiteit, religie, levensbeschouwing en ethiek voor de periode 2005 tot 2008. 'Cultuur' is als trefwoord toegevoegd omdat niet alleen religieuze maar ook culturele factoren van invloed zijn.

In de periode 2002 tot 2005 heeft het Humanistisch Verbond samen met COC Nederland, Stichting Yoesuf en Islam & Burgerschap gewerkt aan het verbeteren van de onderlinge verstandhouding tussen groepen homo's en geloofsgemeenschappen. Dit gebeurde onder de naam De Dialoog. Bij de activiteiten waren ook antidiscriminatiebureaus, politiemensen, politici en geestelijk raadsliden betrokken.

Het HV heeft verspreid over het land tien rondetafelgesprekken en vijf publieke debatten georganiseerd. De Stichting Alleenstaande Minderjarige Asielzoekers bij Humanitas (Samah) heeft in asielzoekerscentra minderjarige asielzoekers geïnformeerd en voorgelicht over seksuele diversiteit. Hun deelproject in De Dialoog kreeg de naam Andere Liefde. Daarnaast heeft het HV een bezinningstweedaagse georganiseerd over homodiscriminatie en homo-emancipatie en een extra Bemoei je d'r meeprijs uitgereikt. De eerste projectperiode is in september 2004 afgesloten met twee zeer bijzondere bijeenkomsten in het cultureel centrum van een Rotterdamse moskee en in de Burgerzaal van het Rotterdamse stadhuis.

Onwetendheid

Na afloop van de eerste Dialoog hebben de Dialoogpartners een nieuw plan gemaakt en een nieuwe subsidieaanvraag gedaan die door het ministerie van VWS is goedgekeurd. De actualiteit laat zien dat er nog altijd veel onbekendheid en onwetendheid is over homoseksualiteit, dat er veel vooroordelen, angst en een verkeerde beeldvorming zijn en dat er nog steeds sprake is van geweld tegen homo's. Er moet nog heel wat gedaan worden om spanningen tussen groepen mensen over dit thema te neutraliseren en polarisatie tegen te gaan. Vanuit wederzijds respect en gemeenschappelijkheid verder bouwen aan een toekomstig samenleven is onze leidraad. Het slaan van bruggen, het doorbreken van vooroordelen, het meer bespreekbaar maken van homoseksualiteit is noodzakelijk. Het gaat niet alleen om formele grondrechten maar ook om de concrete dagelijkse praktijk op straat, thuis en in het onderwijs.

Een dialoog impliceert wederkerigheid. Er is niet alleen onwetendheid en afkeer bij gelovigen als het gaat om homoseksualiteit, er is ook te weinig interesse van autochtonen (waaronder homo's) voor allochtonen. Bovendien dient er meer gedaan te worden aan het onbegrip van gelovigen voor niet-godsdienstigen zoals humanisten. We gaan nu van homofobie via islamofobie naar humanistofobie!

Activiteiten

In de nieuwe Dialoogperiode ondernemen we de volgende activiteiten:

- Lokale en regionale Dialoogactiviteiten. Wat het HV (landelijk) betreft gaan die plaatsvinden in Friesland en Zeeland (2006 en 2007).
- Jaarlijkse landelijke bezinnings- en actiebijeenkomsten. De Dialoogpartners hebben een landelijke doorstartbijeenkomst gehouden op 15 december in Amsterdam.
- Trainingen dialoog voeren voor en interculturalisatie van organisaties. Het HV gaat hiervoor onder meer in overleg met het HVO voor HVO-docenten op de basisschool en in het vmbo.
- Landelijke publiciteit en PR. Wij willen meer zichtbaarheid in de media en we willen een groter publiek bereiken.

Daarnaast willen we de humanisten in de raden voor levensbeschouwing en religie ook beter informeren over hun kansen en mogelijkheden met het thema van De Dialoog, zowel binnen de raden als vooral ook daarbuiten.

Meedoen

HV-leden die willen meedenken en meedoen aan de Dialoog zijn van harte welkom. Zie www.humanistischverbond.nl of bel naar Ralph du Long tel. (020) 521 90 00, r.dulong@lb.humanistischverbond.nl. U kunt ook de nieuwe Dialoogfolder of het uitgebreide verslag van de eerste Dialoog opvragen.

Ed Huijg, medewerker De Dialoog

Wie zijn de leden van het Humanistisch Verbond en hoe ziet hun humanisme er uit? Daarover gaat deze nieuwe rubriek. Dit keer: Anne Marie van Rooijen, 43 jaar, docent levensbeschouwing aan het christelijke regionaal opleidingscentrum ROC-ASA Abstede in Utrecht.

“Dat ik als humanist docent levensbeschouwing ben op een christelijke school is vrij bijzonder. Ik voel me er thuis. De schoolleiding vindt dat je jongeren moet helpen hun eigen levensbeschouwing te ontwikkelen en na te denken over de betekenis daarvan voor hun dagelijks handelen.

Mijn leerlingen zijn vooral Turkse en Marokkaanse jongeren van zestien tot twintig jaar. Ik probeer ze duidelijk te maken dat het bij levensbeschouwing gaat om zaken die je gelooft, in tegenstelling tot dingen die je kunt weten. Je weet bijvoorbeeld zeker dat je een mobieltje moet opladen om te kunnen bellen. Dingen die je gelooft hebben te maken met wat voor jou belangrijk is, waarden waarnaar je wilt leven, of je denkt dat er leven is na de dood. Dat is een eerste gevoeligheid die ik ze probeer bij te brengen. De leerlingen vragen mij wel: juf, gelooft u in God? Dat is lastig want als ik nee zeg, zeggen zij direct: oh, dus u gelooft niet. Daar laat ik me niet meer door ontmoedigen, ik heb geleerd om te antwoorden: je gelooft altijd, iedereen gelooft. Je geeft zelf zin aan je bestaan. Je weet het niet zeker, maar je gelooft dat jouw hoop en verlangen verwezenlijkt worden. Ik geloof ook dat het heel zinvol is dit te doen met leerlingen. Als je praat over wat je beweegt, voel je hoe je in het leven staat.

Ik heb wel gevoel voor het spirituele. Af en toe ga ik een paar dagen naar een klooster. Ik mediteer dan en heb wel eens een

‘zijnservaring’ gehad, waarbij het leek alsof ik naar een andere realiteit over ging. Ik voelde dat mensen uit mijn omgeving die zijn gestorven bij me waren. Het was een heel reële ervaring, een geweldige en troostrijke gebeurtenis. Mijn zus was pas overleden. Dat was vier jaar geleden. Mijn zus was radicaal atheïst. In de laatste paar dagen verzette ze zich heftig tegen de dood. Ik denk dat sterven moeilijker is als je gelooft dat jouw aanwezigheid op aarde toevallig is en dat je na de dood niet overgaat naar een beter leven. Ik voel het wel als des te boeiender. De zin van mijn leven is dat ik dingen doe en dat door mij

een deeltje in het geheel van het leven verandert. Ik geef iets door, na mijn dood gaat dat verder. Het is belangrijk om bewust te handelen en te beseffen dat jouw handelen buiten jouw bestaan gevolgen heeft. Ook gruwel en verdriet zijn een olievlek die zich over vele mensen verspreidt.

Voorlopig heb ik mijn ding wel gevonden in het onderwijs.

Onderwijs is heel opbouwend, met jonge mensen die nog aardig wat mogelijkheden voor zich hebben. Het is geen gemakkelijk volk, maar het is heel hoopvol werk.”

Heleen Schoone

advertentie

Als nalaten u een zorg is

Na een overlijden moet er in korte tijd veel geregeld worden. Dat gaat gemakkelijker als u zelf al maatregelen heeft

genomen. Veel mensen vinden het moeilijk of onaangenaam om daar over na te denken. Toch is het belangrijk dat op tijd te doen, want het geeft veel rust als deze zaken van te voren goed geregeld zijn.

U kunt de Stichting Steunfonds Humanisme benoemen als executeur-testamentair. Het Steunfonds heeft deskundige mensen in dienst die uw laatste wens kunnen uitvoeren. Een jarenlange ervaring met deze vorm van dienstverlening staat borg voor zorgvuldigheid en integriteit.

Het Steunfonds Humanisme is opgericht door het Humanistisch Verbond. Het Humanistisch Verbond zet zich in voor een humane, tolerante samenleving. Vraag gerust meer informatie, telefonisch via nummer 020 521 90 36 of met behulp van de bon. U kunt ook kijken op: www.humanistischverbond.nl/steunfonds.

Stuur de bon in een envelop zonder postzegel naar Steunfonds Humanisme, Antwoordnummer 10938, 1000 RA Amsterdam

JA ik wil meer informatie over een executeur-testamentair van het Steunfonds Humanisme

naam m/v

adres

pc/woonplaats

telefoon

Colofon

Humus is het ledenblad van het Humanistisch Verbond. Het verschijnt vier keer per jaar.

Zelf denken samen leven is de lijfspreuk van het HV. Het ledenblad informeert over ontwikkelingen binnen het Humanistisch Verbond, de humanistische beweging in het algemeen – op nationaal en internationaal niveau – en de invloed van de humanistische levensbeschouwing op de samenleving.

Een HV-lidmaatschap inclusief ledenblad Humus (4x p jr) bedraagt € 52,50 per jaar (mensen met een minimuminkomen betalen € 28,- per jaar en jongeren tot 27 jaar betalen € 23,50). Lidmaatschappen worden automatisch verlengd tenzij voor 1 november schriftelijk wordt opgezegd.

Bereikbaarheid landelijk bureau:

tel.: (020) 521 90 00

e-mail: info@humanistischverbond.nl

Aan deze uitgave werkten mee:

Maaïke Bakker, Bert Boelaars, Paulien Boogaard, Marjolein Bras, Mariet Mustert, Annemarie Rohlfis, Joep Schrijvers, Ineke de Vries, Pieter de Vrijer, Marit van der Wal, Esther Wit

Foto omslag: Joop Reyngoud

Hoofredactie a.i.: Saskia Markx

Eindredactie: Heleen Schoone

Vormgeving: www.dezagerij-ontwerp.nl

Druk: De Raat & De Vries

Uitgave: Humanistisch Verbond

(Redactie)adres:

Postbus 75490, 1070 AL Amsterdam,

tel.: (020) 521 90 93

of humus@humanistischverbond.nl

website: www.humanistischverbond.nl

Het Humanistisch Verbond is lid van de Humanistische Alliantie

Verschijningsdatum volgende Humus: maart 2006 **Kopij** inleveren tot 13 februari 2006

